

Osim navedenih znanstvenih radova, u zborniku je objavljen i životopis Pála Engela koji je sastavio povjesničar Ferenc Glatz, bivši predsjednik Mađarske akademije znanosti i Engellov kolega s Instituta (7-11) te kratak tekst s reminiscencijama osmanista Pála Fodora, također Engellova kolege s instituta, na njihove međusobne kontakte (kao zamjena za sudjelovanje u zborniku s vlastitim člankom s obzirom na to da zbog same tematike kojom se bavi to nije mogao učiniti), dok su kao prilog objavljeni i nekrolozi objavljeni u mađarskim povijesnim i srodnim časopisima 2001.–2002. godine (tekst Pála Lóveija objavljen u *Műmlékvédelmi Szemle*, onaj Györgya Rácza u *Levéltári Közlemények*, Istvána Tringlija u *Magyar Tudomány* i Attila Zsoldosa u *Történelmi Szemle*; 551-563).

Vrijedno je napomenuti da su svi članci opremljeni i sažecima na engleskom jeziku, što još uvijek nije previše česta praksa kod objavljivanja sličnih zbornika u mađarskoj historiografiji, a što će svakako olakšati korištenje zbornika širem krugu čitalaca, što je također u skladu s Engellovim željama da se istraživanja nacionalne povijesti zapravo promatraju u sklopu općih kretanja, a ne autarhično. Kako se iz ovog kratkog prikaza može vidjeti, zbornik objavljen u čast Pála Engela donosi niz vrlo zanimljivih, ponekad čak i intrigantnih, novih spoznaja, kakvo je bilo i samo njegovo djelo, na koje se sadržajno i metodološki nadovezuju.

Damir Karbić

Hrvatsko-crnogorski dodiri / crnogorsko-hrvatski dodiri: identitet povijesne i kulturne baštine Crnogorskog primorja. Zbornik radova, uredila Lovorka Čoralić, Hrvatski institut za povijest, Matica hrvatska, Zagreb 2009., 852 str.

Zbornik radova *Hrvatsko-crnogorski dodiri / crnogorsko-hrvatski dodiri: identitet povijesne i kulturne baštine Crnogorskog primorja* proizašao je kao rezultat međunarodnoga znanstvenog skupa održanog od 4. do 6. listopada 2007. godine u Kotoru na kojemu je šezdeset i šestero znanstvenika iz Hrvatske i Crne Gore održalo svoje referate tematski vezane za povijesnu, kršćansku i kulturnu baštinu Crnogorskoga primorja, osobito Boke kotorske. U opsežan zbornik od 852 stranice ukoričeno je 45 znanstvenih radova u kojima se nastoje prikazati mnogobrojne sastavnice iz stoljećima duge povezanosti prožimanja i dodira hrvatske i crnogorske povijesti. Zbornik je uredila Lovorka Čoralić.

Na prvim stranicama zbornika nalazi se rad Milka Brkovića naslovljen *Srednjovjekovna Duklja / Zeta – kasnija Crna Gora* s podnaslovom *Kontinuitet i identitet Crnogorskog primorja* (11-37), u kojemu je riječ o identitetu srednjovjekovne kneževine Duklje, odnosno Zete, koja se tek od 15. stoljeća naziva Crna Gora. Autor kronološki razlaže dukljansku povijest govoreći o njezinim vladarima te okolnostima koje su zahvatile Duklju prateći njezin kontinuirani državni i crkveni razvoj od ranoga do kasnoga srednjeg vijeka.

Na temelju analize arhivskih izvora Vojislav D. Nikčević, u radu *Crvena i bijela Hrvatska u dokumentima VIII–IX vijeka* (39-58), opisuje kakve su bile međunarodne okolnosti koje su se odrazile na priznanje triju državnih tvorevina Travunije, Zahumlja i Srbije od strane cara Konstantina V. i pape Zaharija. Autor se zatim osvrće na zbivanja vezana uz pregovore o obnovi Zapadnoga Rimskoga Carstva, a ključnu ulogu odigrali su europski Sarmati, koji su odlučili obnoviti Kraljevstvo Slavena na prostorima srednje Europe, Ilirika i Ponta. Godine 771. na skupu predstavnika svih "sklavinija" u Dalmi dogovorena je podjela interesnih sfera. Tako su nastale dvije regionalne cjeline tzv. "Bijela" i "Crvena Hrvatske".

Detaljnou raščlambou vrela važnih za povijest Duklje u srednjemu vijeku bavio se Božidar Šekularac u prilogu *Povelje dukljanskih vladara* (59-73). Posebnu pozornost autor je pridao podacima iz *Ljetopisa popa Dukljanina*, iz vrela bizantskih pisaca, napose iz *De administrando imperio* cara Konstantina Porfirogeneta i nakraju poveljama vladara Duklje.

O prvim stoljećima kršćanstva na prostoru Crnogorskoga primorja u razdoblju kasne antike i ranoga srednjovjekovlja pisao je Vladan Lalović u radu *Počeci hrišćanstva na Crnogorskom primorju – provincija Prevalis* (75-87) u kojemu autor iznosi faktografiju o počecima crkvene organizacije i procesu pokrštavanja tamošnjega stanovništva služeći se pritom povijesnim vrelima, ali i rezultatima arheoloških istraživanja.

U radu pod naslovom *Papinstvo i Dukljansko-barska (nad)biskupija u drugoj polovici XII. stoljeća* (89-105) Ivan Majnarić istražuje kakav je bio stav papinstva o reorganizaciji crkveno-jurisdiksijskoga položaja barske crkve kroz analizu slučajeva dvojice barskih nadbiskupa Grgura i Ivana. Autor iznosi historiografske oglede o navedenim nadbiskupima, a potom, ponovno iščitavajući i valorizirajući izvore, donosi neke nove, vlastite spoznaje o razmatranoj problematici.

Srednjovjekovna barska (nad)biskupija i kaptol središnja je tema koja je zaokupila Antu Gulina, koji u radu istoimenoga naslova (107-125), na temelju izloženih izvora i dostupne literature, iznosi podatke o crkvenim i političkim previranjima od kraja 9. do 15. stoljeća u Barskoj (nad)biskupiji, nasljednici stare Dukljanske nadbiskupije. Autora napose zanima ustroj katedralnoga Kaptola i djelatnost njegovih kanonika.

Lik i djelo ekumenske svetice bl. Ozane iz Kotora rasvijetlio je Marijan Biškup u prilogu *Ozana Kotoraka u društvenom i vjerskom životu Kotora* (127-145). Ona je živjela u vrlo burno vrijeme (1493.–1565.), kada su Kotor potresale brojne elementarne nepogode, sukobi između plemića i pučana, a snažno se osjećala i blizina osmanskoga osvajača. Istaknuta je uloga i značenje pokornice Ozane, koja je bila vrlo aktivan i mirotvoran akter zbivanja sudjelujući molitvom, pokorom i savjetima u svakodnevici grada i njegovih stanovnika.

Slučajem proglašenja kotorskoga kanonika Sergija Bolice za biskupa kotorske dijeceze od strane pape Ivana XXII. godine 1328. i neprihvatanjem toga imenovanja od strane Kotorana zbog jedne statutarne odredbe te posljedicama navedenih zbivanja bavio se Jovan J. Martinić, koji u radu pod naslovom *Papski interdikt i ekskomunikacija Kotorana u prvoj polovici XIV vijeka* (147-155) opisuje kakve je poteze papa prema Kotoranima morao povući i kako je čitav slučaj završio tek deset godina kasnije brisanjem sporne statutarne odredbe i rehabilitacijom kotorske plemićke obitelji Bolica.

Na temelju raščlambe bilježničkih spisa Zoran Ladić i Goran Budeč, u radu *Stranci u Kotoru u prvoj polovici XIV. stoljeća* (157-184), analizirali su prisutnost stranaca u gradu Kotoru, gdje se taj grad iskazao kao višetnički i višereligiozan, nastanjen pretežno Kotoranima, ali s vrlo jakom zajednicom stranaca koji su privremeno u njemu živjeli ili se ondje trajno nastanili aktivno sudjelujući u svakodnevnim zbivanjima. Broj od gotovo 600 stranaca pridošlih s istočne i zapadne jadranske obale te balkanskog zaleđa jasan je pokazatelj gospodarske živosti i materijalne i duhovne snage komune u navedenom razdoblju.

Koristeći se podacima iz kotorskoga statuta i notarskih knjiga, Nevenka Bogojević Gluščević u prilogu naslovljenom *Statutarni propisi o stanovništvu srednjovjekovnog Kotora* (185-213) analizira tri podudarne prostorne i demografske cjeline u kotorskoj komuni tijekom prve polovice 14. stoljeća: grad, distrikt i teritorij koji je Kotor dobio od Srbije. Autorica raščla-

njuje gradsko i distriktualno stanovništvo prema društvenoj strukturi i zanimanju i proučava utjecaj demografskih kretanja na pravni režim u Kotoru u navedenom razdoblju.

Vasilj Jovović u radu *Balšići između katoličanstva i pravoslavlja (215-223)* razložio je političku i geopolitičku poziciju predstavnika roda Balšića, koji su se našli u složenim okolnostima između Osmanskoga Carstva, koje je bilo u ekspanziji, i kršćanstva u defenzivi, ali i u situaciji koju su antagonizam između pravoslavlja i katolicizma te složeni odnosi unutar Katoličke crkve učinili dodatno kompleksnom za tu vladajuću obitelj.

Prijevoznici i pomorski trgovci s područja Crnogorskog primorja u XVI. stoljeću (225-247) naslov je rada Sabine Florence Fabijanec, koja, na temelju podataka iz arhivskih izvora, prikazuje važnost uloge koju su žitelji Crnogorskoga primorja imali u prijevozništvu, posredništvu i razmjeni dobara između dviju jadranskih obala i balkanskoga zaleđa.

Različite aspekte iz povijesti pomorstva Ulcinja izložio je Maksut Dž. Hadžibrahimović u članku *Pomorstvo i trgovina srednjovjekovnog Ulcinja (249-269)*. Poseban naglasak stavljen je na gusarstvo Ulcinja i Ulcinjana, zatim brojno stanje ulcinjske pomorsko-trgovačke flote u doba osmanske vladavine, pomorsko-trgovačku djelatnost ulcinjskih pomoraca te značenje Ulcinja kao izvoznoga središta albanskoga žita u 16. stoljeću.

U prilogu naslovljenom *Boka kotorska i budvansko-barsko područje u itineraru mletačkoga sindika Giovannija Battiste Giustiniana iz 1553. godine (271-277)* Ljerka Šimunković iznosi najvažnije podatke iz Giustinianova izvješća koji se odnose na financijske, gospodarske i obrambene prilike bokokotorskoga i budvansko-barskoga područja.

Specifičnu vrstu vrela za bolje poznavanje geografije Boke kotorske istražio je i valorizirao Milorad Pavić, koji u radu *Boka kotorska u talijanskim geografskim priručnicima XVI.–XVIII. stoljeća (279-303)*, koristeći se različitim priručnicima geografskog karaktera i pretežito talijanske provenijencije, nastoji izložiti glavna obilježja Boke kotorske, tamošnjega stanovništva i gospodarskih prilika iznoseći pritom i vrlo opsežnu toponomastiku toga kraja.

Prilike i zbivanja u Crnogorskom primorju u ranome novom vijeku opisao je Đorđe Borozan u prilogu *Crnogorsko primorje u vrijeme mletačko-osmanskih ratova tokom XVI, XVII i početkom XVIII vijeka (305-313)* u kojemu se podrobnije prikazuje borba za opstanak tamošnjega stanovništva na razmeđu dvaju svjetova, ali i stupnjevi njihovih prožimanja i dodira. Napose se opisuju demografske promjene na ovim prostorima.

U članku *Osmanska vlast na Crnogorskom primorju (315-330)* autora Adnana Pepića riječ je o uspostavi osmanske vlasti nad gradovima Barom, Ulcinjem, Herceg Novim i Risnom, koja nije donijela isključivo negativne učinke, već više onih pozitivnih, kao što je primjerice svojevrstan ekonomski procvat i urbani razvoj spomenutih gradova.

Analizirajući dva arhivskih izvora iz 1677. godine iz notarske knjige pulskoga bilježnika Nikole Lombarda, Alojz Štoković se u radu *Integracijski procesi kod pravoslavni Crnogoraca naseljenih na jug istarskog poluotoka u XVII. stoljeću: primjer Peroja (331-351)* bavi prikazom adaptacije i integracije u novu sredinu jedne skupine etničkih Crnogoraca s područja Crmnice koja se za stalno naselila u istarsko mjesto Peroj.

Zapisima iz pulskih matičnih knjiga u razdoblju od 1613. do 1817. poslužio se Slaven Bertoša, koji je u radu *Migracijska prožimanja današnjega Crnogorskog primorja i Pule od XVII. do XIX. stoljeća (353-365)* izvršio demografsku analizu pulskoga stanovništva dajući pritom naglasak na prisutnost doseljenika iz Boke kotorske koji su se u Istru, tijekom novoga vijeka, doselili s područja Bara, Budve, Herceg Novog, Kotora, Perasta, Prčnja i Risna.

Sociolingvističkim aspektima nominacije nahočadi u Kotoru od 17. do kraja 19. stoljeća u istoimenom radu (367-387) bavi se Gracijela Čulić, koja, na temelju matičnih knjiga iz Biskupskoga arhiva u Kotoru, ukazuje na socijalne i jezične karakteristike davanja imena nahočadi u gradu Kotoru u navedenom razdoblju dajući pritom brojne primjere.

Anita Mažibradić autorica je priloga *Bokeljsko-dalmatinski doticaji: tragom Bračana u Kotorskim spisima XVII vijeka* (389-401) u kojemu se prikazuju jake trgovačke, pomorske i duhovne veze između Boke kotorske i Dalmacije, a posebna pozornost usmjerena je na prisutnost i djelatnost mnogih Bračana, napose klerika u Boki, o kojima postoje brojni zapisi u kotorskim dokumentima 17. stoljeća.

Poljsko-crnogorskim dodirima na razmeđu 18. i 19. stoljeća bavi se članak *Crna Gora u putopisu Aleksandra Sapijeha (1773.–1812.) – putovanje po slavenskim zemljama* (403-413) autorice Zdravke Zlodi, koja ukazuje na neke istraživačke motive poljskoga putopisca (zanimanje za kulturu i tradiciju slavenskih naroda) i na koji se način identitet Crnogoraca odražava u Sapijehinu putopisu s obzirom na njegove predodžbe o kulturnim, jezičnim i rasnim značajkama slavenskoga svijeta.

Geostrateškim interesima i diplomacijom austrijske politike osobito oko pitanja razrješavanja graničnih sporova i utvrđivanja granice u kotorskom okružju bavi se Tado Oršolić u radu *Boka kotorska u svjetlu austrijske politike tridesetih godina XIX. stoljeća* (415-426).

Borba za uspostavu narodnoga jezika u administraciji, tj. lokalnoj vlasti i školstvu u vrijeme druge austrijske vladavine Kotorom u razdoblju od 1814. do 1914. godine problematika je koju je u radu pod naslovom *Ostvarenje borbe za narodni jezik u Kotoru u vrijeme austrougarske vladavine tokom XIX vijeka* (427-457) obradio Darko Antović.

O problematici nedostatka domaćega svećenstva s kojim su se susreli biskupi Kotorske dijeceze tijekom prve polovice 19. stoljeća piše Slavko Kovačić, koji, u prilogu *Svećenici glagoljaši Splitsko-makarske biskupije na župama Kotorske biskupije od 1819. do 1869.* (459-488), govori o pastoralnoj brizi za tamošnje katolike koju su preuzeli svećenici glagoljaši, a koji su ujedno revitalizirali i staru hrvatsku crkvenu tradiciju glagoljanja na tom prostoru. Autor iznosi i kratke životopise sedmorice svećenika glagoljaša.

U radu pod naslovom *Barski nadbiskup Šimun Milinović (1886.–1910.) i svetojeronimska afera* (489-520) Zoran Grijak, u svjetlu neobjavljenih arhivskih vrela, istražuje ulogu koju su barski nadbiskup Milinović i ministar pravosuđa u crnogorskoj vladi Lujo Vojnović imali 1901./1902. u aferi vezanoj za preustroj rimskog Zavoda sv. Jeronima.

Naobrazbom đачke i studentske populacije podrijetlom iz Crne Gore u školama i na sveučilištima diljem Hrvatske (Zagreb, Rijeka, Zadar, Dubrovnik) u razdoblju od 1848. do 1918. godine bavio se Momčilo D. Pejović u radu *Školovanje Crnogoraca u Hrvatskoj u drugoj polovini XIX i u prvim decenijama XX vijeka* (521- 530).

Politička situacija u Dubrovačkom primorju uoči i nakon razgraničenja Banovine Hrvatske sa Zetskom banovinom (531-556) naslov je rada i teme kojom se bavio Krešimir Regan. Autor prikazuje političko stanje i odnose na terenu, programska i ideološka stajališta tamošnjih političkih aktera te probleme koji su proizlazili iz njihovih odnosa.

Položaj Katoličke crkve u Crnoj Gori nakon II. svjetskog rata opisao je Zvezdan Folić u radu *Kotorska biskupija 1945–1962.* (557-576) naglašavajući da je zbog uvođenja eksproprijacijskih mjera biskupija bila ekonomski znatno oslabljena, dok su pojedini svećenici bili pritisnuti represijom komunističkoga režima te su bili proglašavani nepovjerljivim "nacionalnim

elementom", a protiv nekih su se podizale optužnice i vodili sudski procesi. Sve to ipak nije ugrozilo aktivan vjerski život katoličkih svećenika i vjernika.

Stijepo Mijović Kočan autor je rada *Kratak osvrt na djelatnost i sudbinu Vjenceslava Čičeka te Boka u njegovu pjesničkom djelu (577-592)* u kojemu se donosi osvrt na životni put književnika, filozofa i borca za demokraciju Vjenceslava Čičeka. Autor opisuje njegovu otmicu koju je izvršila jugoslavenska tajna policija te dvostruku robiju. Ukratko je predstavljena njegova politička djelatnost i cjelokupni opus s naglaskom na pjesništvo o Boki.

Postanak i razvoj najstarijih arhiva na području Crnogorskoga primorja obradio je Mile Bakić u prilogu *Stari arhivi na Crnogorskom primorju (593-610)*. Autor je ukazao na građu koja se čuva u tim arhivima i na njezinu važnost za proučavanje najstarijih razdoblja povijesti toga područja.

U prilogu *Građa za povijest Boke kotorske i budvansko-barskog priobalja u Mletačkom arhivu: Spisi vijeća desetorice (611-620)* Lovorka Čoralčić i Damir Karbić iznose rezultate istraživanja u Državnom arhivu u Veneciji vezane uz fond *Capi del Consiglio de' Dieci: Lettere di Rettori e di altre cariche*, koji sadrži izvješća, molbe, pisma i druge spise koje su uputili viši predstavnici mletačke vlasti i gradskih općina mletačkoj magistraturi *Consiglio dei Dieci*. Riječ je serijama dokumenata važnih za povijest komunâ od Istre do Ulcinja, a ovdje se prezentiraju dokumenti vezane uz rad i djelovanje predstavnika mletačke vlasti u Herceg Novom, Budvi, Baru i Ulcinju.

U zajedničkom radu naslovljenom *Arhivsko gradivo o Boki i Crnogorskom primorju u arhivu Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti i Hrvatskom državnom arhivu (621-628)* Maja Katušić i Marina Butorac prikazuju arhivske fondove iz spomenutih arhiva važnih za istraživanje povijesti Boke kotorske, a naglasak je stavljen na zbirku isprava *Diplomata (AHAZU)*, iz koje su prezentirane isprave od 15. do 17. stoljeća te spisi iz fonda obitelji Fanfogna-Garagnin (HDA), odnosno dva pisma Vicka Zmajevića iz 1712. godine.

Građu za istraživanje dijela bokeljske povijesti 20. stoljeća iz Državnoga arhiva u Zadru prezentirao je Ante Bralić u radu *Građa u zadarskom državnom arhivu o povijesti Boke kotorske u Prvom svjetskom ratu (629-642)*. Autor opisuje kako su ratne prilike utjecale na odlazak jednoga dijela bokeljskoga stanovništva u Zadar, svakodnevni život Bokelja u prigradskom naselju Arbanasi i organiziranje izbjegličke škole za djecu iz Bogdašića.

Na temelju prikupljene literature u kojoj se govori o povijesti Crnogorskoga primorja Marijan Miljić, u radu *Crnogorsko primorje kroz crnogorsku bibliografiju (643-653)*, daje sažet i pregledan osvrt na stupanj obrađenosti određenih povijesnih tema na spomenutom području kroz kronološki objavlvenu bibliografiju s crnogorskoga područja.

Na različite oblike međusobnih jezičnih prožimanja i dodira kroz povijest formiranja hrvatskoga i crnogorskoga jezika upozorio je Sreten Zeković u prilogu *Hrvatsko-crnogorski jezički dodiri (655-662)*. Autora posebice zanima postojanje zajedničke jezične jezgre i sloja crnogorskoga i hrvatskoga jezika, koji su se očitovali u njihovoj leksičkoj, morfološkoj, sintaktičkoj i semiotičkoj srodnosti, a koja se žilavo održala do danas.

Crnogorsko-hrvatske dodire s aspekta etnologije, sociologije i lingvistike, na temelju izvršenih kompleksnih istraživanja akademika Vojislava P. Nikčevića, izložio je Žarko L. Đurović u radu *O crnogorsko-hrvatskim primorskim odnošajima (663-682)*. Autor je iznio Nikčevićev pristup suodnosu Boke kotorske i Dubrovnika, gdje on obrazlaže koncept kulturne bliskosti i srodnosti dvaju naroda iz kojih su se, u zasebnim etno-povijesnim okolnostima, oblikovale i posebne nacije koje u sebi sadrže srodnost, ali i međusobnu različitost identiteta.

U članku *Prilog poznavanju kotorskih minijatura XV. stoljeća* (683-731) Ivana Prijatelj Pavičić analizira minijature koje se nalaze u kodeksima kotorske provenijencije. Prvo se daje osvrt na ilustracije u kodeksu iz Biblioteke Marciane u Veneciji iz 1466. godine, koji je izrađen prema narudžbi kotorskoga plemića Buća Mihovilovog Buća. Autorica uspoređuje stilske specifičnosti tih minijatura sa stilskim karakteristikama Lovre Dobričevića i njegova slikarskog kruga. Drugi dio rada posvećen je iluminacijama koje se nalaze u prijepisima rukopisa koje je načinio kotorski bilježnik Giovanni de Luxia u prvoj polovici 15. stoljeća.

Opis nekoliko gotičkih i renesansnih raspela s područja Barske nadbiskupije, koja pripadaju bogatoj sakralnoj baštini toga područja, dao je Vinicije B. Lupis u prilogu *Iz prošlosti srednjovjekovnog zlatarstva u Baru* (733-747). Nadalje, na temelju podataka iz arhivskih vrela iz dubrovačkoga arhiva, autor analizira oporučna darivanja, kojih se dio odnosi na zlatarske predmete koje su barski građani ostavljali crkvama svojega grada.

O ulozima i djelatnostima članova franjevačkoga reda u Boki kotorskoj pisala je Marija Saulačić u prilogu *Kulturna baština franjevaca na tlu Kotorske biskupije* (749-766) dajući pritom prikaz povijesti osnutka i djelovanja franjevačkih samostana i ukazujući na njihov doprinos kulturnom i umjetničkom razvoju kotorskoga područja. Također, prikazuje se i trenutno stanje očuvanosti nekadašnjih franjevačkih crkvenih i samostanskih kompleksa.

Brojna umjetnička djela (slike, mramorne skulpture) i monumentalne kapetanske palače i kuće, nove crkve i samostani obnovljeni nakon katastrofalnog potresa 1667. ukazuju na to da je zlatno doba barokne umjetnosti u 18. stoljeću zahvatilo i bokokotorski zaljev. Tu tematiku istražio je Radoslav Tomić u radu *Umjetnost XVII.–XIX. stoljeća u Boki kotorskoj* (767-778) u kojemu se posebice opisuju umjetnine kupljene u Veneciji, ali i one stvorene rukama domaćih majstora koji su živjeli i djelovali u rodnoj sredini.

U kojoj su mjeri umjetnici podrijetlom iz Dalmacije i Hrvatske doprinijeli kulturno-umjetničkoj baštini Crnogorskoga primorja tijekom dugih stoljeća povijesnih i kulturoloških dodira i prožimanja problematika je kojom se bavila Marija Mihaliček u članku *Doprinos umjetnika iz Dalmacije i Hrvatske likovnoj baštini Boke kotorske kroz stoljeća* (779-794).

Tatjana Koprivica, u radu *Don Frane Bulić kao istraživač kulturne baštine Crnogorskog primorja* (795-801), razmatra djelovanje i značenje hrvatskoga arheologa don Frane Bulića koje je on imao u proučavanju i zaštiti kulturne baštine Duklje i bokokotorskoga kraja. Napose je prikazan Bulićev boravak u Crnogorskom primorju 1906. i 1910. godine.

O dosad vrlo malo javnosti poznatome životu i djelu svećenika, pjesnika, znanstvenika i etnomuzikologa Grgura Zarbarinija, podrijetlom iz Kotora, te o njegovu cjelovitom i vrlo opsežnom spisateljskom opusu pisao je Miho Demović u radu *Kotorski svećenik Grgur Zarbarini (1842.–1921.) – (nepoznati) znanstvenik, (etno)muzikolog, pjesnik i prevoditelj* (803-826).

Životom i djelom glazbenika Antuna Kopitovića bavila se Ivana Antović u radu na posljednjim stranicama ovoga zbornika (827-845) *Život i rad jednog malo poznatog kompozitora iz Boke: Antun Kopitović (1913–1983)*. Kopitović je ponikao iz bokeljske sredine, u kojoj je do danas ostao nepoznat, ali je svoju životnu i skladateljsku afirmaciju postigao u Argentini, čija ga je javnost još za života poznavala i pridavala mu veliku važnost.

Radovi hrvatskih i crnogorskih znanstvenika, otisnuti u ovom opsežnom zborniku, ukazali su na novi način znanstveno-spoznajnih prožimanja između Hrvatske i Crne Gore i otvorili su prostore za nova povijesna i interdisciplinarna istraživanja vezana uz identitet povijesno-kulturne baštine Crnogorskoga primorja, osobito Boke kotorske, kao područja koje

kroz prošlost sve do danas naseljavaju i Hrvati. Vrijednost ovoga zbornika jest u tome što su, osim dosad poznatih podataka i činjenica obrađenih suvremenom znanstvenom metodologijom, u njemu objavljena i istraživanja na dosad neobjavljenim izvorima te su znanstvenici i na taj način pridonijeli boljem upoznavanju zajedničke i uzajamne povijesti dvaju naroda (hrvatskog i crnogorskog).

Zrinka Novak

Zrínyi Miklós élete és öröksége. A 2008. november 7–8-án Zrínyi Miklós születésének 500. évfordulója alkalmából Szigetváron rendezett konferencia előadásainak szerkesztett szövege [Život i baština Nikole Zrinskog. Zbornik radova sa znanstvenog skupa održanog u Sigetu 7.–8. studenoga 2008. povodom 500. obljetnice njegova rođenja], ur. Varga Zoltán, Szigetvári Várbaráti Kör, Szigetvár 2010., 115 str.

U izdanju Kruga prijatelja grada Sigeta (*Szigetvári Várbaráti Kör*) izašao je pod gornjim naslovom 2010. g. zbornik radova o Nikoli Zrinskom. Autori priloga su mađarski i hrvatski povjesničari, povjesničari književnosti, povjesničari umjetnosti, a u zborniku je objavljeno osam radova na mađarskom jeziku.

Zbornik o Nikoli Zrinskom započinje predgovorom (*Előszó*) (3), koji je napisao glavni urednik Zoltán Varga, a u kojem objašnjava da su radovi objedinjeni u tom zborniku produkt istraživanja s mađarske i hrvatske strane jer obitelj Zrinski ima važnost u historiografiji oba naroda.

Adalékok a Zrínyi család felemelkedéséhez. A Karlovics-örökség [Prilozi podizanju obitelji Zrinski. Baština Karlovića] (4-27) rad je Szabolcsa Varge. U uvodu autor daje kratak pregled mađarske i hrvatske historiografije, pa potom navodi kako će u radu biti više riječi o faktorima koji su utjecali na podizanje obitelji Zrinski, a posebice naglašava obiteljske poveznice s obitelji Karlović jer je obiteljska baština Ivana Karlovića bila važna za uspon obitelji Nikole Zrinskog. Upravo zbog toga razmatra kratku povijest obitelji, pa stavlja naglasak na bračni ugovor iz 1509. godine. Potom ističe jednog od važnijih predstavnika obitelji, Ivana Karlovića, s time da najprije promatra njegov životni put između 1509. i 1521., a potom njegovu bansku djelatnost (1521.–1531.). Razmatra i sudbinu posjeda obitelji.

A Szigetvári Zrínyi Miklós a Magyar Királyság és Habsburg Monarchia arisztokráciájában [Nikola Zrinski Sigetski unutar aristokracije Ugarskog Kraljevstva i Habsburške Monarhije] (28-47) rad je Géze Pállfyja. U radu se kroz više potpoglavlja (*Država Svetog Stjepana u Habsburškoj Monarhiji: jaka centralizacija i jaki staleži, Habsburška Monarhija – prožeta krolju: nadnacionalna aristokracija naroda Srednje Europe, aristokracija različite odanosti i identiteta, Sigetski junak u službama bečkog dvora i ugarskih staleža. Nikola Zrinski u aristokraciji kraljevstva i Habsburške Monarhije*) prikazuju ambivalentni odnosi centralističke politike bečkog dvora i ugarskih staleža te potom ta podvojenost i podijeljenost odanosti prikazuje na političkoj karijeri samog Nikole Zrinskog.

József Bessenyei autor je rada pod naslovom *Zrínyi Miklós politikai szereplése a Szapolyai János és Habsburg Ferdinánd közötti küzdelmek idején* [Politička uloga Nikole Zrinskog za vrijeme borbi između Ivana Zapolje i Ferdinanda Habsburškog] (48-55). Razdoblje od Mohačke bitke do 1541. bilo je važno u karijeri i životnom putu Nikole Zrinskog. Njegova samostalna politička karijera bila je moguća tek nakon smrti njegova oca 1534. godine, kada Nikola dolazi na čelo uže obitelji od četvero braće (najstariji Mihovil izgubio je život na Mohačkom polju). Ni-